

UUDEN JOURNALISMIN TUTKIMUS- JA KEHITTÄMISPROJEKTISTA

kauko pietilä

Simopekka Nortamo, Helsingin Sanomien päätoimittaja: "Varuillaan on oltava, että toimitus ei käytä tekniikan antamia uusia mahdollisuuksia sillä tavoin itsetarkoituksena, että ne sitovat toimitusta ulkoasun suunnitteluun silloin, kun pitäisi hankkia tietoja ja kirjoittaa ne uutisiksi - mikä sentään on sanomalehden ylivoimaisesti tärkein olemassaolon tarkoitus."¹

Nortamon lausunnossa monopolisanimalehti Helsingin Sanomat omaksuu moralistisesti sävyttyneen Valistuksen huolestuneen asenteen massakulttuuriin eli ilmeisesti Uusi Suomi-projektiin. Mutta Nortamo erehtyy; Uusi Suomi-projekti ei ole itsetarkoituksellista ulkoasun suunnittelua, vaan tarkoituksellista pyrkimystä Helsingin Sanomien monopoliaseman murtamiseen sanomalehtipääomien kilpailumarkkinoilla. Ja totta kai ulkoasu, estetiikka on se alue, jolla kilpaan heittäydytään - sillä mitäpä muuta nykyinen journalismi on kuin *muodon antamista maailmantapahtumien moninaisuudelle*, joka etsimättäkin tulee, suorastaan tunkee toimitukseen, ihan itsensä. - Periaatteessa uuden, valitsemasta journalismista poikkeavan journalismin lähtökohdan on aina oltava Uuden Suomen lähtökohta, ei Helsingin Sanomien ja Valistuk-

sen, vaan esteettinen ja mieluummin juuri estetiikkakriittinen.

Lähden liikkeelle kuitenkin hyvin kaukaa.

1 Uuden ajan alussa syntyy paitsi uudenaikainen luonnontiede myös journalismi

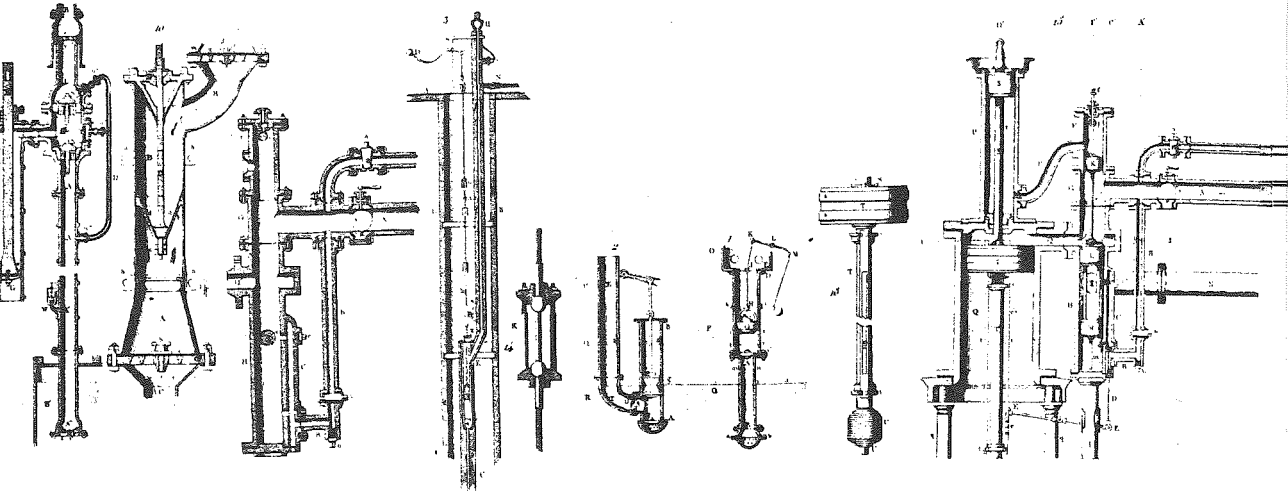
Mitä järkeä voi tässä rinnastuksessa olla? Vastatakseni aloitan luonnontieteestä: Miten syntyi uudenai-kainen eli galileinen luonnontiede vastakohtana vanhanaikaiselle eli aristoteliselle? Tästä synnystä on esitetty oppi, jota kutsun VP-teesiksi.² VP-teesi yhdistää uudenai-kaisen luonnontieteen synnyn ennen kaikkea arkikokemuksen arkaaisen muodon, sen *luonnollisuuden* eli *luonnonmukaisuuden* järkkymiseen. Järkyttäjä oli elämän yhteisöllisen eli kommunaalin tuottamisen ja uusintamisen muodon hajoaminen elämänehtojen *tavaramuotoisen* tuottamisen ja uusintamisen tieltä. Olen itse tarkastellut tämän hajoamisprosessin luonnetta artikkelissa "Joukkotiedotuksen yhteiskunnallisista funktioista".³

Alkuperäisessä yhteisössä elämän tuottaminen ja uusintaminen on yksinkertainen luonnonprosessi, yksinkertaisen aineenvaihdunnan prosessi ihmisen ja muun luonnon välillä.

Formaalisti, $\varphi = T$. Tässä T on yhtä kuin *esineellinen toiminta* (Ahmavaara nimittää T:tä "toimintaoperaattoriksi"⁴). Elämän tuottaminen on yhtä kuin esineellinen toiminta luonnollisten edellytystensä puitteissa eikä kovin paljon muuta.

Elämän tuottaminen tavaramuodossa luo tyystin toisenlaisen tilanteen. Elämän tuottamisen yksinkertainen toimintaoperaattori hajoaa kahdeksi. Syntyy yhteiskunnan uusi liikelaki $\varphi_t = C \cdot T$ abstraktin työn ja konkreettisen esineellisen toiminnan

irti *välittömästi* suhteestaan luontoon eli "ensimmäiseen luontoon". Toisin sanoen, ensinnäkään esineellinen toiminta T ei enää toteuta pelkästään luonnonmukaisia tarkoituksia, vaan "vieraita", luonnonmuodossa *piileviä* tarkoituksia. Tämä piileminen tarkoittaa, että normaalin luonnollis-käytännöllisen asenteen vallitessa vain T:n esineelliset ehdot ja muodot konstellaatiosta $\varphi_t = C \cdot T$ mahtuvat tietoisuuden piiriin, mutta ei kytkentäoperaattori C, jolla ei ole omaa esi-



nan ykseytenä. (Formalismissa "kytkentäoperaattorin" ja "toimintaoperaattorin" matriisitulona, jos näin halutaan - ilmeisesti kuitenkin ei haluta?) Luonnon yli kasvaa "toinen luonto", jolla ei yhteiskunnallisten suhteiden laajana, silmäkantamattomana konstellaationa ole omaa luonnonaineellista materiaalisuutta, mutta joka kuitenkin saa ilmaisuksensa esineellisessä toiminnassa.

Kun näin käy ja kun arvo (abstrakti työ eli C), siis "toisen luonnon" perussubstanssi nousee pääoman (arvomuodoista kehittyneimmän) synnyssä liikelain φ_t hallitsevaksi puoleksi, repeytyy ihmi-

neellisyyttä; toisaalta luonnollis-käytännöllinen, aistillinen suhde maailmaan on alkuperäinen säilymisvälttämättömyys. Edellisestä seuraa, että yhteiskunnan liikelain φ_t hajoaminen kahtia C:ksi ja T:ksi paradoksaalisesti vieraannuttaa luonnon (mutta ei "toista luontoa") problematisoivan tarkastelun esineeksi. Tavarain ja pääoman kehitys siis tekee luonnosta ihmiselle vieraan, objektin, jonka suhteen hän ei enää ole viaton. - Tässä lyhykäisesti esitettyä uuden aikaisen, galileisen, "luonnottoman", idealisoivan luonnontieteen syntyä VP-teesin mukaan. Erityisesti on vielä korostettava, että uuden ai-

kaisen luonnontieteen synty *ei ole* kokeellisten tai kokemusperäisten menettelytapojen keksimisessä tai yleistymisessä.

Inhimillisen elämän tavaratuotannon muoto synnyttää *epäkäytännöllis-kriittisen asenteen* niitä käsitteellisiä muotoja kohtaan, joissa luonto on luonnollisen toiminnan piirissä meille annettu. Se siis hajottaa käytännöllis-luonnonmukaisen arkikokemuksen arkaaista esi-neellistä muotoa etäännyttämällä ihmisen luonnosta niin sanoakseni ar-

van 1600-luvun alussa Etelä-Saksassa ja Hollannissa säännöllisesti kerran viikossa ilmestyneisiin uutissanomalehtiin, on sanottu seuraavaa:

"...lehdistön edeltäjät syntyivät nimenomaan uutisten välittäjiksi tuotantoinstituution tarpeisiin eikä niillä ollut suoranaista tekemistä esim. poliittisen mielipiteenmuodostuksen kanssa."⁵

Uskon, että tämä on lähes tarkalleen paikkansapitävää (vain sillä vähäisellä varauksella, että lehdis-



vonmitan päähän. Juuri tässä epäkäytännöllisessä kriittisyydessä on uudenaikaisen luonnontieteen alku, sen kumouksellinen uusi kokemisen tapa VP-teesin mukaan.

Väliotsikkoni edellä kuului:

Uuden ajan alussa syntyi paitsi uudenaikainen luonnontiede myös journalismi. Ajattelisimmeko nyt, että kahdella samanaikaisella synnyllä on myös sama syntyhistoria? Mutta voisiko näin olla? - Nykyaikaisen sanomalehden kantamuodoista, jotka ilmaantuivat ja kehittyivät 1400- ja 1500-luvuilla kulminoituakseen ai-

tön edeltäjät syntyivät *kauppiaan pääoman ja kierron* tarpeista ja kauppiaan pääoma ei ole *tuotantopääomaa*, vaan sen funktio, käytännöllisen toiminnan muoto ja kokemisen peruskategoria on *välitys*). Mutta tämä merkitsee, että journalismin synty on *diametrisesti vastakkainen* uuden luonnontieteen syn-

nylle: *käytännöllis-affirmatiivinen*. Uusi luonnontiede ei syntynyt vastauksena "tuotantoinstituution tarpeisiin", vaan päinvastoin pikemminkin tuotannollisen praksiksen piirissä kumpuavien spontaanien ajatuksmuotojen kritiikkinä. Journalismin synty on täsmälleen päinvastainen: se syntyy kauppaiden käytännöllisistä tiedontarpeista.

Elämän tuottamisen ja uusintamisen ehtojen katoaminen tavartuotannossa ja -vaihdossa yhteiskunnallisten (vaihto-)suhteiden silmäkantamattomaan konstellaatioon pakotti kompensoimaan "toisen luonnon" suhteen kehittymättömiä inhimillisiä tietoaomiskykyjä, aistimellisen havainnon ja tiedon rajoittumista vain T:n piiriin eli mahdottomuutta yltää välittömästi aistimellisen tiedon piirissä C:tä eli "toista luontoa" koskevaan tietoon. Kompensaatioksi kehittyi tiettyjä sosiaalisia muotoja "toisessa luonnossa" orientoitumiseksi, näiden joukossa journalismi. Journalismi siis syntyi muuntamaan "toista luontoa" sellaiseen esineelliseen, so-

kielen muotoon, joka on jo ihmisen tiedostuskyvyn piirissä, nimittäin uutisiksi ja niiden koosteiksi.

Uudenaikaisen luonnontieteen *epäkäytännöllis-kriittisen asenteen* luontoa kohtaan mahdollisesti abstraktin työn erottuminen konkreettisesti varsinaiseksi ja hallitsevaksi sosiaalisiksi siteiksi. Millä perustalla *epäkäytännöllis-kriittinen asenne* "toista luontoa" eli yhteiskuntaa kohtaan olisi mahdollinen niin, että tästä asenteesta voisi versoa uusi journalismi?

2 Uuden journalismin mahdollisuudesta

Tavoite on asettunut: epäkäytännöllis-kriittinen asenne "toista luontoa" eli yhteiskuntaa kohtaan uudenaikaisen luonnontieteen antaman esimerkin mukaisesti. Voidaan ajatella, että kun tuollainen asenne luontoa kohtaan oli mahdollinen pääoman kehityksen pohjalla, niin sama asenne "toista luontoa" kohtaan ja myös uusi journalismi voisivat perustua juuri luonnontieteiden antamaan esi-



merkkiin. Mutta millä tavoin:

Epäilemättä ensimmäinen mieleen tuleva vastaus olisi: Omaksuttakoon luonnontieteellinen metodi! Asennoitukoon journalisti - eräänlaisena "yleistä eli julkista intressiä" edustavana yhteiskuntatieteilijänä - "toiseen luontoon" eli tavaran ja pääoman pohjalla kasvaneeseen yhteiskuntaan *objektina* eli objektiivisena todellisuutena samalla tavalla kuin luonnontieteilijä asennoituu luontoon!

Minusta tuntuu, että tämä juuri on vallitsevan normaalijournalismin vastaus journalismin kehittämistehävään ainakin ja viimeistään silloin, kun journalismia halutaan luonnostella niin sanotusti tieteellisellä pohjalla - kun etsitään tieteen panosta käytännön journalismiin. Vastaus kiteytyy opiksi *objektiivisesta joukkotiedotuksesta*. Objektiivisen joukkotiedotuksen ajatuksen erinomainen teoreettinen esitys on Pertti Hemänuksen ja Ilkka Tervosen tuore teos.⁶ Praktinen johdatus objektiiviseen journalismiin löytyy Jorma Miettisen ja kump-paneiden oppikirjasta.⁷ Mainittakoon, että näistä myöhemmin ilmesty-



neen suhde aikaisemmin ilmestyneeseen on ehdottoman positiivinen - "Objektiivinen joukkotiedotus" katsoo "Journalistisen työprosessin" *artikuloivan oikein* objektiivisen joukkotiedotuksen teoreettista ideaa.

Mitä objektiivinen journalismi on? Yleinen objektiivisen joukkotiedotuksen ehto on, että joukkotiedotussanomien tulee vastata todellisuutta. Objektiivisuus on sanoman ominaisuus; missään tapauksessa ei ajatella toisin päin: että objektiivisuus olisi todellisuuden ominaisuus vain silloin, kun *todellisuus* vastaa joukkotiedotussanomiamia. Ajatuskin jo tuntuu hassunkuriselta objektiivisen joukkotiedotuksen idean piirissä. Kuitenkin on vakavissaan käytetty sellaistaikin termiä kuin "väärä todellisuus".⁸

Mutta vastaavuus todellisuuden kanssa ei vielä riitä objektiiviselle joukkotiedotukselle: "*Joukkotiedotuksen objektiivisuuden yleiset kriteerit lopputuloksen tasolla ovat 1) todenmukaisuus ja 2) olennaisuus.*"⁹

Todenmukaisuudella tarkoitetaan, että tiedossa olevien tosiasioiden ja sanomain välillä ei ole kohtuutonta ristiriitaa. Olennaisuudella tarkoitetaan seuraavaa: "*Joukkotiedotukselta on ...vaadittava, että siinä ei tyydytä vain kuvaamaan tapahtumien, asiantilojen yms. ilmiötasoa eli pintaa vaan siinä myös paljastetaan ilmiön alla piilevä olemus; vain näin voidaan täyttää joukkotiedotuksen objektiivisuuden toinen yleinen kriteeri lopputuloksen tasolla: olennaisuus.*"¹⁰

Näin määritellään siis objektiivinen sanoma. Sen tuottava työ taas määritellään seuraavasti:

"...*työprosessin kriteerien tulee sisältää ne edellytykset joiden val-*

Nachrichten

Sparzins runter

Frankfurt — Die Dresdner Bank senkt morgen die Sparzinsen um 0,5 auf 4,5 Prozent. Die anderen Großbanken folgen wahrscheinlich.

Auto-Ehe

London — BMW und British Leyland wollen zusammenarbeiten: BMW würde den Engländern Motoren liefern.

Schnaps für Inder

Neu-Dehli — Die Inder haben das händel...

Mit Caroline an der Hand brauchte Junot Zahlen

*litessa lopputuloksen todenmukaisuus ja olenaisuus voidaan maksimoida. ...Tässä tutkimuksessa katsotaan täysin riittäväksi operoida yhdellä joukkotiedotuksen objektiivisuuden yleisellä kriteerillä journalistisen työprosessin tasolla: se on nimeltään maksimaalinen vastaavidenssi. ...Kyseessä on itse asiassa tieteellisen työskentelyn pelisääntöön kuuluva asia: tutkijan on annettava hypoteeseilleen tai niihin verrattaville ennako-odotuksilleen samanlainen mahdollisuus osoittautua vääräksi kuin oikeiksikin, jolloin lopputulos siis jää riippumaan vain siitä minkälaisia tutkittavat asiat todellisuudessa ovat - voidaan sanoa: jää riippumaan objektiivisesta todellisuudesta."*¹¹

Tämähän on tuttua: objektiivinen joukkotiedotus vertautuisi työhön siihen, mitä luonnontieteellisen tutkimuksen (ja sitä matkivan yhteiskuntatieteen) *ajatellaan* olevan yksinkertaisen verifikationismin tai falsifikationismin tieteenfilosofioissa.

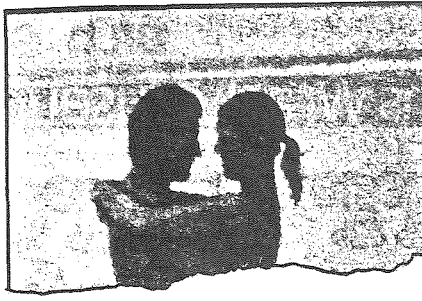
Mutta onko objektiivisen joukkotiedotuksen malli *pätevä* teoreettinen vastaus niihin journalismin haasteisiin, joiden kaltaisiin uudenaikainen luonnontiede oli ja on *pätevä*: suhteessa pyrkimykseen rationaalisesti hallita luontoa, niin "ensimmäistä" kuin "toistakin"? Objektiivisen joukkotiedotuksen pä-

tevyys edellyttäisi, että kumpikin luonto, joista edellä on ollut puhetta, olisi *olemisentavaltaan* samanlainen. Että "toinen luonto" eli pääoman alainen yhteiskunta, jonka suhteen objektiivisen joukkotiedotuksen pätevyyttä on punnittava, olisi olemassa samoin kuin luontokin, objektina, meistä riippumattomana, meitä vastassa olevana objektiivisena todellisuutena. Onko näin? - Eipä tietenkään.

"Ensimmäisen luonnon" konstituutiosta ei ole aineksia, jotka olisivat ihmisen produktiota. Vastaa-vasti: "toisessa luonnossa" ei ole konstituution aineksia, joita ihmisen produktio ei ole välittänyt. Hieman toisin sanoen: "toisen luonnon" *objektiivisena ontologisena konstituutiona* ovat käytännön muodot ja vastaavat epäteoreettisen ymmärryksen muodot.¹²

Mutta miten objektiivisen joukkotiedotuksen idea tähän yhteiskunnan erikoiseen olemisentapaan suhtautuu? Viimeistä piirrettä myöten 1. Feuerbach-teesin esittämällä tavalla: "Kaiken tähänastisen materialismin (Feuerbachin mukaan lukien) perusvirhe on siinä, että esine, todellisuus, aistimellisuus ymmärretään vain *objektin tai havainnon* muodon alla; mutta ei *aistimellisen-inhimillisenä toimintana, käytäntönä*; ei subjektiivisesti."¹³

Mitä tästä seuraa? Mitä seuraa siitä, että yhteiskunta ymmärretään vain "objektin muodon alla", inhi-



Gast, der nie zu zahlen
brauchte, wenn er mit
Caroline in einem Nach-
club auftaucht", sagt ein
Intimus.

So hatte Junot eine
Sorge weniger: Ausgehen
ist teuer in Paris.

Ahnt Caroline nicht,
was für ein Spiel mit ihr
gespielt wurde?

rer Gesellschaft! Ich
nehme doch an, Sie wis-
sen den Wert dieser Pu-
blicity zu schätzen und
kommen mir etwas ent-
gegen...."

Der Direktor errechne-
te 20 000 Francs für zwei
1.-Klasse-Tickets hin und
zurück.

millisestä käytännöstä ja ymmärryk-
sen muodoista riippumattomaksi ob-
jektiiviseksi todellisuudeksi? Siit-
tä seuraa ennen muuta

3 "Ahmavaaran estetiikka":

"Tämän kirjoittaja on...informatiivisen taidekäsityksen kannalla. Sen mukaan taide siinä kuin tiedekin on informaatioprosessia. Taide vain toimii konkreettisemmalla tasolla. Se on asioiden esittämistä singularisten olioiden kautta (vaikka usein, kuten aina kirjallisuudessa, yleistyksiin pyrkien), kun taas tiede operoi yleiskäsitteillä. Taide epäilemättä myös pyrkii viihdyttämään, luomaan emotionaalisesti miellyttävää oloa katsojassaan, kuulijassaan tai lukijassaan. Mutta tämä on keinoa, välinettä, jolla katsoja, kuulija tai lukija houkutellessaan ottamaan selvää siitä, mitä taiteilija tahtoo hänelle sanoa. - Kyberneettisen analyysin valossa asia on tulkittava siten, että erityisiä, orgaanisista tai älyllisistä tarpeista riippumattomia esteettisiä tarpeita ei ole, koska ei ole mitään objektiivisia tavoitteisia järjestelmiä, jotka niitä vastaisivat."¹⁴

Tämä koskee myös journalistista tuotantoa. Siis - ja nyt voimme olla todella liberaaleja - olkoonpa journalismi sitten tiedettä taikka taidetta tai mikä hyvänsä näiden seos, sen *estetiikka*, journalisti-

sen muodon antaminen maailmantapah-
tumille, on vain "keinoa, välinettä,
jolla katsoja, kuulija tai lukija
houkutellessaan ottamaan selvää siitä,
mitä [journalisti] tahtoo hänelle
sanoa." Tämä torjuu mcluhanilais-
ta ajatusta, että *muoto, väline*
olisi viesti.

"Ahmavaaran estetiikka" yrittää
lyödä teoreettisesti muodon irti
sisällöstä kognitiivisesti neutraa-
liksi välineeksi, jolla sisältöä
vain katalysoidaan. Tämä on teo-
reettinen hahmotus Simopekka Nortan
alusla mainitulle käytännölliselle
moralismille - mutta molemmat
ovat mahdottomia¹⁵ ja mahdollisuu-
teensa uskoessaan sokeita.

"Ahmavaaran estetiikka" seuraa
objektiivisen joukkotiedotuksen
teoreettisesta ideasta sen vuoksi,
että objektiivinen joukkotiedotus
ei juuri objektiivisminsa vuoksi näe
journalistisen *muodon*, siis tietyn
erikoisen kielen *muodon* antamisella
mitään erityisiä tietoa ja käsittä-
mistä koskevia funktioita. Kielel-
lä *muotona* ei nähdä tietofunktioita,
vaan vain sillä, *mitä* tuon kie-
len *välityksellä* sanotaan objektiivisesta
todellisuudesta. Informaatioprosesseissa
kieli on vain välinettä, keinoa. Kieli eli
ajatusmuodot, ajatuksen muodot, on
tietopillisesti neutraalia, eikä se mis-
sään nimessä ole osa objektiivisen
todellisuuden ontologista perusraken-
netta. Kielen suhde tietoprosessiin
on tiukasti ulkoinen. Tämä heijastuu
välittömästi objektiivisen joukkotiedotuksen
ongelmanaset-

teluihin:

"Tässä yhteydessä on paikallaan käsitellä...myös *kommunikatiivisuutta koskevan ja objektiivisuutta koskevan tutkimuksen välistä suhdetta*. Ankaran teoreettisesti ottaen nämä on erotettava, sillä ne heijastelevat joukkotiedotuksen eri aspekteja. Edellinen tutkiessaan sanomien perillemenoä liittyy joukkotiedotuksen pragmatiikkaan, sanoman ja vastaanottajan suhteeseen. Jälkimmäinen puolestaan on kiinnostunut yksinomaan sanoman suhteesta todellisuuden sivuuttaen näin pragmaattiset tekijät. - [Kuitenkin] journalistisessa käytännössä kommunikatiivisuus määrää ne yleiset ehdot, joiden puitteissa sanoman objektiivisuus on muotoiltava. ...Miten voidaan yhtaikaa maksimoida sisällön objektiivisuus ja itse joukkotiedotusprosessin kommunikatiivisuus, ts. saada objektiiviset sanomat myös maksimaalisen vääristymättöminä perille, sen asian selvittäminen lieenee objektiivisuuden näkökulmasta katsottuna tärkeintä kommunikatiivisuustutkimusta."¹⁶

Mitä puolestaan seuraa "Ahmavaaran estetiikasta"? Se vahvistaa teoreettisena ajatusmuotona ja ohjenuorana käytännölle yhteiskuntaa "toisen luontona", joka on "vieras" mahti, "ulkopuolella", johon voidaan vain koettaa sopeutua. Se vahvistaa kieltä, myös "toisen luonnon" synnyttämän kielen erikoista muotoa, joukkotiedotusta, välineeksi, jolla orientoidutaan "toisessa luonnossa", ja se vahvistaa kieliä juuri niissä spontaaneissa muodoissa, jotka käytäntö esineellisenä, mutta salaperäisesti epäitsenäisenä toimintana on tuottanut. Tämän voaistia seuraavasta:

"Käytännön merkitys teorian ja maailmankuvan koettelussa perustuu käytännön älyllisesti aktivoivaan

vaikutukseen. Käytäntö suuntaa aktorin tarkkaavaisuuden tiettyyn objektiin, panee tämän muodostamaan teoreettisia yleistyksiä T ja hankkimaan näiden yleistysten suhteen relevanttia empiiristä tietoa $E_1E_2 \dots E_n$ ja omaksuma sen."¹⁷

Tämä Ahmavaaran ajatus on samalla objektiivisen joukkotiedotuksen idean keskeistä tietoteoriaa. Mutta sen myötä romahdamme tavoitteestamme (Kehitä journalismista epäkäytännöllis-kriittisen tuotannon muoto!) kauas taakse, käytäntöön tiedon lähteenä ja mittapuuna: *käytäntö* eli toisin sanoen toimintamme kohtaamat vaikeudet suuntaavat tarkkaavaisuutemme *objektiin*, emmekä suinkaan suuntaa *itse* tarkkaavaisuuttamme *itseemme, käytäntöömme ja siinä päteviin arkisiin käsityskantoihin*.

Mutta silloin yhteiskuntamme perusrakenne jää huomion ulkopuolelle. Sen vuoksi "Ahmavaaran estetiikka" ja objektiivinen joukkotiedotus ovat kohtalokkaalla tavalla puoli-naista, vajaata.

* * *

Vallitseva journalismi (normaalijournalismi) on, ainakin normin mielessä, objektiivista journalismia. Sen estetiikka on "Ahmavaaran estetiikka". Se vahvistaa (*affirmare*) yhteiskunnan "toisena luontona", "vieraana" ja "ulkopuolisena" mahtina, johon on sopeuduttava ja jossa on suunnistettava liisaveijalaisina. - Enkö nyt kuitenkin riitele itseni kanssa, kun edellä totesin uudenaikaisen luonnontieteen, jolle luonto on "vieras", ja journalismin, jolle "toinen luonto" on "vieras", synnyltään vastakkaisiksi ja luonteeltaan erilaisiksi prosesseiksi, edellisen epäkäytännöllis-kriittiseksi, jälkimmäisen käytännöllis-affirmatiiviseksi? Eikö

objektiivinen joukkotiedotus, joka todella kohtelee yhteiskuntaa "vieraana" aineksena, ole pikemminkin uuden kriittisen luonnontieteen kaltainen yhteiskuntatiedon laitos?

On kuitenkin muistettava luonnon ja yhteiskunnan olemisentavan ero. Yhteiskunnan "vieraus" ei ole luonnon "vierauden" kaltaista objektiivista reaalisuutta, vaan objektiivista näennäisyyttä. Mutta objektiivinen joukkotiedotus ei kohdistu kärkeään jälkimmäiseen syvään ristiriitaisuuteen: että yhteiskunta, joka on "vieras", on kuitenkin joka hetki joka osaltaan omaa tekoamme ja tuotettamme.

Joukkotiedotus on aina pyrkinyt ja pyrkii, tietämättään tahtomattaan, voittamaan sitä vieraantumista, joka kasvaa pääoman yhteiskunnallisessa kehityksessä. Objektiivisessa joukkotiedotuksessa "vieras" yhteiskunta toki koetetaan saada "omaksi" onkimalla sen salat julki, tietämällä, mitä maailmalla tapahtuu ja miksi. Objektiivinen journalismi orientoituu aina juuri näin: ulospäin maailmaan, loputtomasti sen tiedon perässä, joka aina näyttää katoavan horisontin taakse. Mutta tällöin journalistisen työn ja työstön piiristä supistuu pois se ideaalinen ja käsitteellinen aines, jonka muodoissa yhteiskunta arkisesti käsitetään ja joka päivä uusinnetaan. Näin objektiivisessa joukkotiedotuksessa yhteiskunta välitetään vain objektin muodon alla uutisina, maailmantapahtumina, tietoina, analyyseina. Tämä ei helpota, vaan vaikeuttaa ihmisten yhteiskuntakäsitysten kehittymistä tukahduttamalla ihmisten omien käsitystensä kriittisen tarkastelun. Siinänsä, siis spontaanisti joukkotiedotus ei yllä kuin rajoittamaan siedettäviin mittoihin kapitalistisen yhteiskunnan kehityksestä kumpuavaa

vieraantumista. - Objektiivisten ajatusmuotojen käsittäminen myös subjektiivisesti voi johtaa vieraantumisen voittamiskehityksen alkuun. Mitä tämä voisi merkitä? Sen *täytyisi* merkitä "Ahmavaaran estetiikan" korvaamista muotopyrkimyksillä, joilla on tietoisuuden suhteen selvä tehtävä: kiinnittää joukkotiedotuksen yleisöjen huomio *itseensä* eli niihin ajatusmuotoihin, siihen kieleen, niihin käsitteisiin, joilla spontaanisti ymmärrämme maailman niinä ja näinä itsestäänselvyyksinä, mutta jotka ovat kohtalokkaasti pettäviä kyetessään esittämään meille oman toimintamme vain vieraana toimintana, jossa emme tunne itseämme. *Journalistisen muotoironian menetelmien kehittämisen ja objektiivisen journalismin objektivistisen illuusion hajottaminen* asettuvat uuteen journalismiin tähtäävän tutkimuksen tavoitteiksi.

4 Entä itse tutkimus - mitä aineksia, mitä vaiheita?

Edellä olen luonnostellut niitä teoreettisia ja filosofisia perustoja, joilla uuteen journalismiin tähtäävä tiedotusopillinen tutkimus lepäisi. Tällaisella tutkimuksella voisi kuitenkin olla läpikotaisin praktinen päämäärä: tuottaa journalismin oppimateriaaleja, uuden journalismin peruskursseja.

Journalistiset oppimateriaalit lienevät tällä hetkellä yhtäältä kirjallisuutta ja toisaalta toimivia joukkotiedotusvälineitä, normaalijournalismia. Suomenkielinen journalismikirjallisuus on niukkaa.

Uuden journalismin tutkimuksen ensi vaiheen tavoite voisi olla vallitsevan eli normaalijournalismin *muotokieli*en (kategorioiden, muotoaineksien, koodien, kielioppien, tyylien jne.) teoreettinen rekonstruktio. Tällaiseen rekonstruk-

tioon pitäisi liittyä toisaalta normaalijournalismin käytännöllistä harjoittelua aktiivisen tuottamisen mielessä.

Mutta muotokielen rekonstruktioon ei vielä saisi pysähtyä, vaan pitäisi edetä niiden selittämiseen syntynsä kautta (mikä liittyy saumatta kapitalismin kehitykseen: journalismi on kapitalistisen vieraantumiskehityksen voittamispyrkimys, joskin turhautuva sellainen) sekä muotokielen kritiikkiin pätevyyden näkökulmasta. Tähänkin tutkimuksen vaiheeseen pitäisi liittyvä produktiivinen puoli. Olen itse sitä mieltä, että normaalijournalismin kritiikki ei sinänsä ole positiivista ja produktiivista siten, että tällaisena kritiikkinä *johdettaisiin* vaihtoehtojournalismi. Vain tuottavassa toiminnassa voi vanhan journalismin voittava käytäntö löytyä. Tällaisen kriittisen tuotannon tulokset teoreettisesti yleistettyinä rakentaisivat kivijalkaa uuden journalismin työtavalle.

Viitteet:

¹HELSINGIN SANOMAT 24.9.1980. Nortamon puheenvuoro Sanomalehtien Liiton konferenssissa "Taistelu lukijasta" 23.9.1980.

²Teesin on esittänyt (ainakin) Veikko Pietilä, ks. PIETILÄ, V. Social practice and the development of science (ilmestyy Tampereen yliopiston Yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitoksen julkaisusarjassa).

³Ks. *Tiedotustutkimus*, 2 (3-4), ss. 3-17.

⁴AHMAVAARA, Y. Yhteiskuntakäybernetiikka. Helsinki, Weilin+Göös, 1976, esim. s. 161.

⁵HEMÄNUS, P. & VARIS, T. Joukkotiedotus eilen ja tänään. Helsinki, Gaudeamus, 1977, s. 15.

⁶HEMÄNUS, P. & TERVONEN, I. Objektiivinen joukkotiedotus. Helsinki, Otava, 1980.

⁷MIETTINEN, J. & KALLIOMÄKI, I. & SUOMINEN, E. Journalistinen työprosessi. 2.p. Helsinki, Gaudeamus, 1978.

⁸SIRONEN, Esa. Mitä on edistyksellisyys musiikissa? Theodor W. Adornon musiikkisosiologian tarkastelua. *Kulttuurivihkot*, 5/1980, s. 44.

⁹HEMÄNUS, P. & TERVONEN, I., emt., s. 110.

¹⁰Emt., s. 112.

¹¹Emt., s. 113.

¹²MEHTONEN, Lauri. Ateoreettinen ymmärrys ja 'fenomenologia'. Julkaisussa Taiteenfilosofian tutkimusprojektin julkaisu I. *Jyväskylän yliopisto, filosofian laitos*, julkaisu 7, 1976, s. 9.

¹³MARX, Karl. Thesen über Feuerbach. MEW, Bd. 3. Berlin, Dietz Verlag, 1978, s. 5. Käännös ja tulkinnasta ks. MEHTONEN, Lauri. Puhtaan järjen kritiikistä arkimaailman kritiikkiin, I Feuerbach-teesin tarkastelua. *Sosiologia*, 14 (6), 1977, ss. 246-253.

¹⁴AHMAVAARA, Y., emt., ss. 243-244.

¹⁵Vrt. BECKER, Jörg. The scientific and political significance of the MacBride Report in the Federal Republic of Germany. Teoksessa HAMELINK, Cees J. (ed.). Mission impossible - critical reflections on the MacBride report (ilmestyy).

¹⁶HEMÄNUS, P. & TERVONEN, I., emt., ss. 211-212.

¹⁷AHMAVAARA, Y., emt., ss. 100-101. Kursivointi poistettu - K.P.